

**To‘qimachilik sanoatida mahalliy brendlarni
raqobatbardoshligini oshirish strategiyalari**

Umarova Guljamol Axtamovna

Navoiy viloyati Navbahor

1-sonli politexnikumi maxsus fan o‘qituvchisi

Azimova Dilbar Umurzoqovna

Navoiy viloyati Navbahor

1-sonli politexnikumi katta o‘qituvchisi

Annotatsiya: Hozirgi kunda O‘zbekistonda engil sanoat va to‘qimachilik sohasi tarmoqlari jadal rivojlanib bormoqda. Yurtimizda qabul qilingan qator qaror va farmonlar, shu jumladan, Prezidentimiz tomonidan qabul qilingan “2022-2026 yillarga mo‘ljallangan yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida” gi hamda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 10.01.2023 yildagi PF-2-sonli “Paxta to‘qimachilik klasterlari faoliyatini qo‘llab-quvvatlash, to‘qimachilik va tikuv-trikotaj sanoatini tubdan isloh qilish hamda sohaning export salohiyatini yanada oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi farmonlarida mamlakatimizda milliy iqtisodiyot barqarorligini ta’minlash va yalpi ichki mahsulotda sanoat ulushini oshirishga qaratilgan sanoat siyosatini davom ettirib, sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmini 1,4 baravarga oshirish va iqtisodiyot tarmoqlarida barqaror yuqori o‘sinh sur’atlarini ta’minlash orqali kelgusi besh yilda aholi jon boshiga yalpi ichki mahsulot - 1,6 baravar oshirish hamda to‘qimachilik mahsulotlari ishlab chiqarish hajmini 2-3 baravarga oshirish, to‘qimachilik sohasining eksport salohiyatini 2023 yil yakuniga ko‘ra 5 milliard AQSH dollariga etkazish, ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish darajasini 65 dan 81 foizga oshirish hamda 35000 ta bo‘sh ish joyini to‘ldirish rejalashtirilgan.

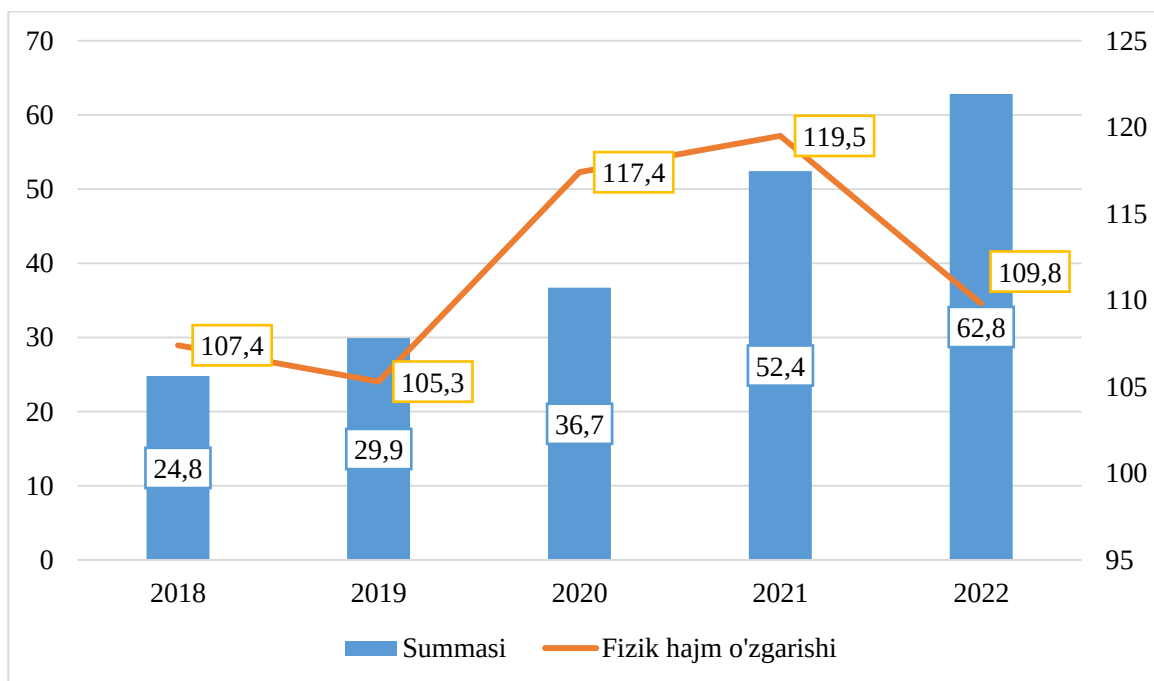
Kalit soʻzlar: toʻqimachilik sanoatida, tirkotaj, paxta tolasi, klaster ,eksport, import, savdosi, kapital kredit, valyuta, yalpi ichki mahsulotda.

Hozirgi kunda Oʻzbekistonda engil sanoat va toʻqimachilik sohasi tarmoqlari jadal rivojlanib bormoqda. Yurtimizda qabul qilingan qator qaror va farmonlar, shu jumladan, Prezidentimiz tomonidan qabul qilingan “2022-2026 yillarga moʻljallangan yangi Oʻzbekistonning taraqqiyot strategiyasi toʻgʻrisida” gi hamda Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 10.01.2023 yildagi PF-2-sonli “Paxta toʻqimachilik klasterlari faoliyatini qoʻllab-quvvatlash, toʻqimachilik va tikuv-trikotaj sanoatini tubdan isloh qilish hamda sohaning export salohiyatini yanada oshirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida” gi farmonlarida mamlakatimizda milliy iqtisodiyot barqarorligini taʼminlash va yalpi ichki mahsulotda sanoat ulushini oshirishga qaratilgan sanoat siyosatini davom ettirib, sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmini 1,4 baravarga oshirish va iqtisodiyot tarmoqlarida barqaror yuqori oʻsish surʼatlarini taʼminlash orqali kelgusi besh yilda aholi jon boshiga yalpi ichki mahsulot - 1,6 baravar oshirish hamda toʻqimachilik mahsulotlari ishlab chiqarish hajmini 2-3 baravarga oshirish, toʻqimachilik sohasining eksport salohiyatini 2023 yil yakuniga koʻra 5 milliard AQSH dollariga etkazish, ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish darajasini 65 dan 81 foizga oshirish hamda 35000 ta boʻsh ish joyini toʻldirish rejalashtirilgan.

Raqamlarga eʼtibor qaratsak, 2022 yilning yanvar-dekabr oylarida ishlab chiqaradigan sanoat korxonalari tomonidan ishlab chiqarilgan mahsulotlar hajmi 458,2 trln. Soʻmni yoki jami sanoat mahsulotlarining 83,2 % ini tashkil etdi. Jami ishlab chiqaradigan sanoat tarkibida mashina va asbob-uskunalar ishlab chiqarish, taʼmirlash va oʻrnatish, avtotransport vositalari, yarim tirkamalar va boshqa tayyor buyumlarni ishlab chiqarish sohasining ulushi – 20,3 % (2021 yilning yanvardekabr oylariga nisbatan fizik hajm indeksi 112,8 %), metallurgiya sanoatining ulushi – 23,2 % (2021 yilning yanvar- dekabr oylariga nisbatan fizik hajm indeksi 103,9 %) ga toʻgʻri keldi, shuningdek, ishlab chiqaradigan

sanoat tarkibida oziq-ovqat, ichimliklar va tamaki mahsulotlarini ishlab chiqarishning ulushi – 17,2 % (2021 yilning yanvar-dekabr oylariga nisbatan fizik hajm indeksi 109,2 %), kimyo mahsulotlari, rezina va plastmassa buyumlarini ishlab chiqarishning ulushi – 9,2 % (2021 yilning yanvar-dekabr oylariga nisbatan fizik hajm indeksi 97,7 %) ni, to‘qimachilik, kiyim, teri mahsulotlarini ishlab chiqarishning ulushi – 17,9 % (2021 yilning yanvar-dekabr oylariga nisbatan fizik hajm indeksi 108,6 %) ni tashkil etdi .Ishlab chiqaradigan sanoat tarkibida to‘qimachilik mahsulotlari ishlab chiqarishning ulushi 2022 yilning yanvar-dekabr oylarida 13,7 % ni tashkil etgan, fizik hajm indeksi 9,8 % ga o‘sgan bo‘lsa, ishlab chiqarish hajmida 62 757,0 mlrd. So‘m kuzatildi. Shuningdek, 2021 yilning yanvar-dekabr oylarida ishlab chiqaradigan sanoat tarkibida to‘qimachilik mahsulotlari ishlab chiqarishning ulushi 13,8 % ni tashkil etgan bo‘lsa, uning fizik hajm indeksi 119,5 % ekanligi kuzatildi¹.

**To‘qimachilik mahsulotlari ishlab chiqarish summasi
va fizik hajmi o‘zgarishi (trln. so‘m va foizda)²**

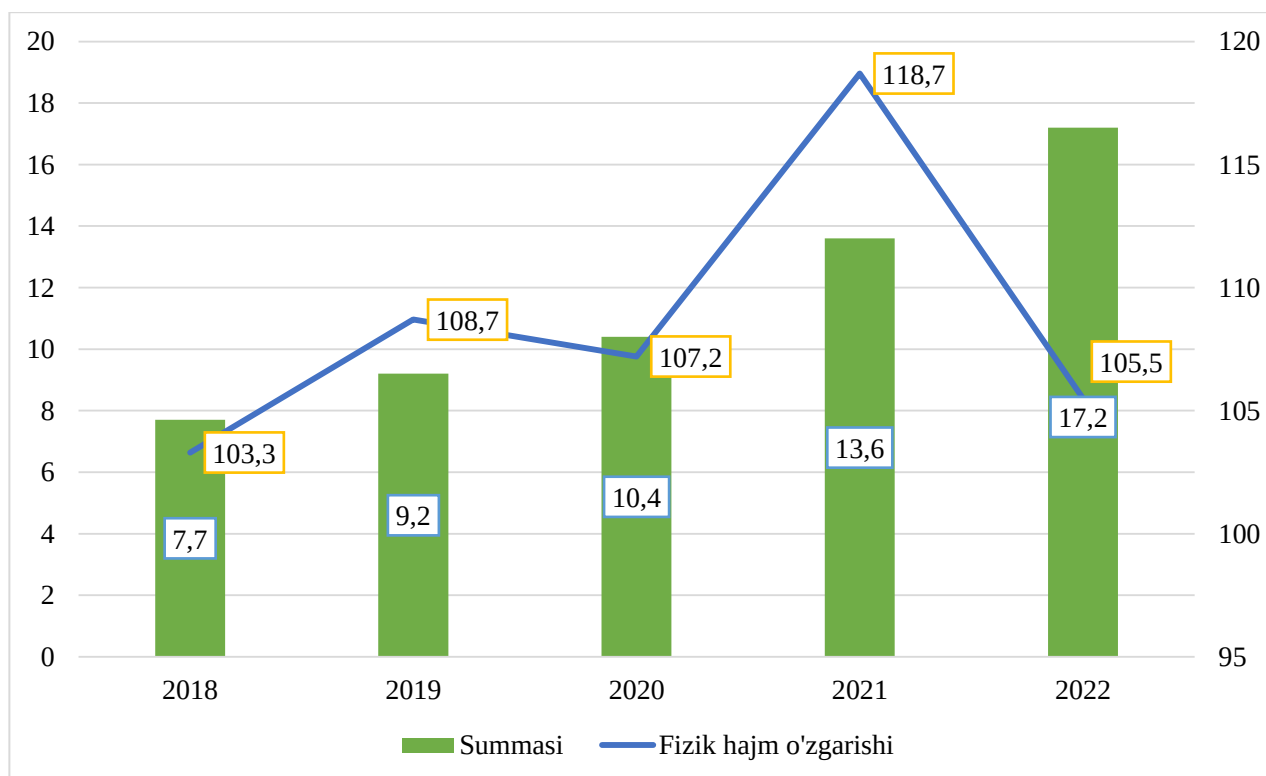
¹ <https://stat.uz>

² <https://stat.uz>

2022 yilning yanvar-dekabr oylarida kiyim ishlab chiqarish sanoatining ishlab chiqaradigan sanoatdagi ulushi 3,8 %, fizik hajm indeksi 105,5 % ni, ishlab chiqarish hajmida esa 17 210,1 mlrd. So‘m kuzatildi. 2021 yilning yanvar-dekabr oylari yakunlariga ko‘ra, kiyim ishlab chiqarish sanoatining ishlab chiqaradigan sanoat tarkibidagi ulushi 3,6 % ga, fizik hajm indeksi esa 118,7 % ga to‘g‘ri keldi. O‘tgan besh yil davrdagi ma’lumotlarga e’tibor qaratadigan bo‘lsak, ishlab chiqarishning hozirgi holati hech qanday holatda ko‘ngildagidek emasligi ayon bo‘ladi. To‘g‘ri ishlab chiqaradigan sanoat tarkibida to‘qimachilik mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi 24,8 mlrd. so‘mdan 62 757,0 mlrd. so‘mgacha, ya’ni 2,5 barobar, uning fizik hajmi indeksi 107,4% dan 109,8% gacha o‘shish kuzatilgan.

Shuningdek, o‘tgan besh yil davrda kiyim ishlab chiqarish hajmi 7,7 mlrd. So‘mdan 17 210,1 mlrd. So‘mgacha, ya’ni 2,5 barobar, uning fizik hajmi indeksi 103,3 % dan 105,5 % gacha o‘shish kuzatilgan.

Kiyim ishlab chiqarish summasi va fizik hajmi o'zgarishi (trln. so'm va foizda)³

Biroq, bu o'sish ko'rsatkichlari mamlakatimizda ushbu sohani rivojlantirish uchun katta imkoniyatlar mavjud bo'lishiga qaramay, bu salohiyatdan yetarlicha foydalanilmayotganligini ko'rsatmoqda, deyish mumkin.

Afsuski, shuning uchun ham sanoat mahsulotlari tarkibida metallurgiya sanoatining ulushi – 23,2 %, oziq-ovqat, ichimliklar va tamaki mahsulotlarini ishlab chiqarishning ulushi – 17,2 % ni tashkil etgani holda to'qimachilik sanoatining ulushi juda pastligicha qolmoqda. Vaholanki, mamlakatimizda bu sohadagi kamchiliklarni bartaraf etish uchun ham xomashyo, ham mehnat resurslari jihatidan yetarli imkoniyatlar mavjud.

Ayni paytda faoliyat yuritayotgan qayta ishlash korxonalarida ishlab chiqarilayotgan mahsulotlar raqobatbardosh bo'lmagani uchun tashqi bozorda u qadar raqobatbardosh emas. Bir so'z bilan aytganda, iste'molchi didiga to'g'ri keladigan sifatli mahsulotlar ishlab chiqarish hali kerakli darajada emas. Buning sabablaridan biri, bu to'qimachilik mahsulotlarini ishlab chiqarishda asosiy e'tibor kichik ixtisoslashtirilgan korxonalar faoliyatiga qaratilganligi bo'lib, ular yirik korxonalarning o'rnini bosa olmaydi. Buning bir qancha sabablari bor. Kichik korxonalarda ishchi kuchi 30-40 kishidan oshmaydi. Boshqa tomondan, kichik korxonalar tomonidan ishlab chiqarilgan mahsulotlar sifati past va hajmi kam.

Bugungi kunda to'qimachilik va kiyim-kechak ishlab chiqarishda sifat va narx mutanosibligi, daromad darajasi, aholi va demografik tuzilishi, iqlim va geografik xususiyatlari, dizayn va modaga muvofiqligi, mahsulot brendi, ijtimoiy va ekologik standartlarga muvofiqligi va boshqa raqobatbardosh xususiyat va funksiyalar saqlanib qolishi iste'molchi tanlovida qolmoqda. Mahsulot sifatini oshirish va assortimentini yaxshilash muammolari, birlamchi xomashyo ishlab chiqarishdan tortib to yakuniy tayyor mahsulot chiqarishgacha bo'lgan reja barcha jarayonlar bilan chambarchas bog'liq.

³ <https://stat.uz>

Bu sohada mahsulot sifatini tubdan yaxshilash uchun paxta matolari, jun va ipak tolalarining yangi turlarini ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish zarur. Boshqa tomondan, ilg'or texnologiyani joriy etish orqali uni shakllantiruvchi mukammal ishlab chiqarishtexnik bazani yaratish orqali mahsulot sifatini oshirish mumkin.

Shuningdek, yangi texnologiyalar va nou-xaularni jalb etish maqsadida jahon bozori talablariga mos, sifatli va ekologik toza mahsulotlar ishlab chiqarish, shuningdek, mahalliy mahsulotlarning raqobatbardoshligini oshirish, bu borada tajribaga ega xorijiy hamkorlarning ishtirokini qo'llab-quvvatlash zarur.

Respublikamiz yengil sanoatini to'liq tayyor kiyim-kechak ishlab chiqarishga ya'ni, kapitalni kam va ko'proq mehnat talab qiladigan tarmoqlarni (kiyim-kechak va trikotaj sanoati) rivojlantirishga yo'naltirilishi hamda xom ashyosini qayta ishlash va yakuniy tayyor mahsulotga yetkazishning yangi imkoniyatlarini yaratish zarur. Bu Respublika hududlarida mehnat resurslaridan foydalanish va mahsulotlar yetkazib berishda tayyor mahsulot ulushini oshirish imkoniyatini yaratadi.

Aynan, to'qimachilik mahsulotlari ishlab chiqarish hajmini oshirish uchun ularda tayyorlanayotgan mahsulotlar sifat darajasini oshirish, ularning eksport salohiyatini kuchaytirish, ayniqsa, to'qimachilik sanoati korxonalari raqobatbardoshligini ta'minlash muhim masala hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. 2022-2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni 28.01.2022 yildagi PF-60-son
2. Philip Kotler: Marketing Essentials. (1984). / Филип Котлер: Основы маркетинга. Перевод на русский язык: Бобров, В.Б.-М., (1990).
3. Томпсон, А.А., Маргарет Питереф., Джон Гембл. (2015). Стратегический менеджмент. Создание конкурентного преимущества. Вильямс.

4. Шифрин, М.Б. (2019). Стратегический менеджмент. Издательство Юрайт.
5. Шульгина, Л.В., Овсянников, С.В. (2009/3). Актуальные проблемы разработки антикризисной стратегии промышленного предприятия. ФЭС: Финансы, Экономика, Стратегия. (11-15)
6. Таласов, М.Ж., Тулеметова, А.С., (2008). Пути достижения конкурентоспособности продукции текстильной промышленности. Сборник научных трудов вузов России. (Проблемы экономики, финансов и управление производством), (25).
7. Горина, Я.М., (2012). Факторная оценка конкурентоспособности предприятий текстильной промышленности. Вестник Череповецкого государственного университета, (41).
8. Yo'ldoshev, N.Q. (2019). Strategik menejment. Darslik.-T.: Iqtisodiyot.,122 b
9. Kattakishiyev B., Mamayusupov I. (2008). Strategik menejment fanidan praktikum. – T., Fan va texnologiya, 232 b.
10. www.gov.uz- O'zbekiston Respublikasi Davlat hokimiyati portali.
11. www.press-service.uz- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Matbuot xizmati rasmiy sayti.
12. www.cbu.uz – O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining rasmiy sayti.
13. www.stat.uz – O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi davlat statsitika agentligi.
14. www.lex.uz - O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligining rasmiy sayti ma'lumoti.
15. www.cer.uz- Iqtisodiy tadqiqotlar Markazining rasmiy sayti.
16. www.ipakyulibank.uz AITB “ Ipak yo'li banki rasmiy sayti.